

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI BIBLIOTEK PUBLICZNYCH WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO W 2014 R.

6. Zbiory biblioteczne

6.1. Stan zbiorów

W bibliotekach publicznych województwa śląskiego stan zbiorów w dniu 31 grudnia 2014 r. wynosił:

ogółem księgozbiór liczył	16 504 606 wol.
w tym:	
książek	16 172 945 wol.
czasopism oprawnych	331 661 wol.
liczba tytułów czasopism bieżących	14 193 wol.
zbiorów nielektronicznych (specjalnych)	978 922 jedn. inw.
w tym:	
zbiorów elektronicznych zinwentaryzowanych	34 655 jedn. inw.
licencjonowanych zbiorów nielektronicznych*	37 686 jedn. inw.
materiałów zgigalizowanych	127 235 jedn. inw.

* do których biblioteka opłaciła dostęp

W 2014 roku w księgozbiorach śląskich bibliotek publicznych przybyło ogółem 495 790 woluminów. W ramach zakupu ze środków samorządowych pozyskano do zbiorów bibliotecznych 205 466 woluminów książek o wartości 4 500 266 zł, 366 woluminów czasopism oprawnych o wartości 158 608 zł oraz 9 703 jednostki zbiorów nielektronicznych, w tym 5 613 jednostek książki mówionej.

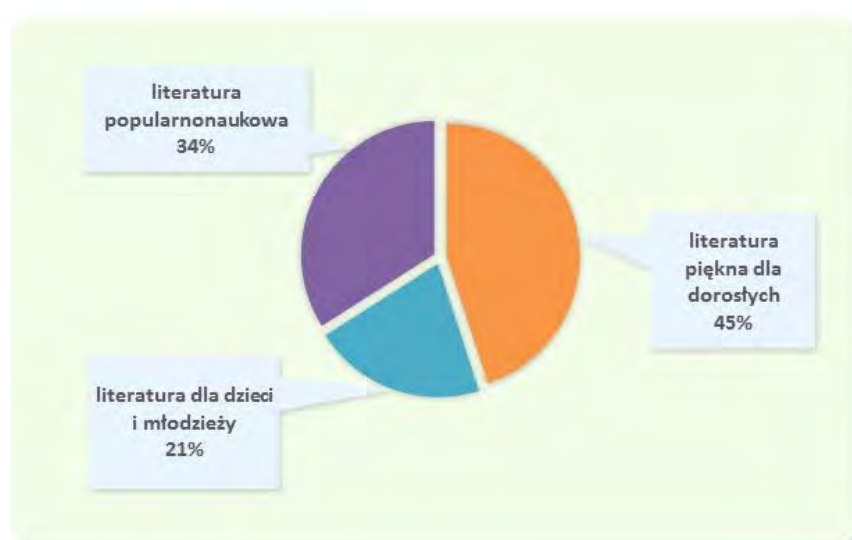
Dotacje Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego pozwoliły zakupić 144 012 woluminów książek o wartości 2 713 746 zł, 2 272 jednostki zbiorów nielektronicznych na łączną kwotę 47 271 zł, w tym 2 312 jednostek książki mówionej za 48 227 zł. W ramach darów i wymiany biblioteki pozyskały 146 312 woluminów książek (wartość 2 556 610 zł), 8 554 woluminy czasopism oprawnych (wartość 410 573 zł), 15 183 jednostki pozostałych zbiorów nielektronicznych (wartość 156 165 zł), w tym 1 937 jednostek książki mówionej (wartość 53 427 zł).

Struktura księgozbiorów 168 bibliotek publicznych woj. śląskiego (bez Biblioteki Śląskiej w Katowicach) wynosi ogółem 14 606 584 woluminy. Przedstawia się ona następująco:

- literatura piękna dla dorosłych: 6 500 685 wol.
- literatura dla dzieci i młodzieży: 3 081 706 wol.
- literatura popularnonaukowa: 5 024 193 wol.

Graficzna prezentacja procentowych wartości struktury zbiorów śląskich wygląda następująco:

Struktura księgozbioru (stan na 31.12.2014 r.)

Spośród wszystkich 169 bibliotek publicznych woj. śląskiego 167 bibliotek wzbogaciło swe zbiory dzięki środkom uzyskanym z dotacji Biblioteki Narodowej, w ramach programu "Zakup nowości wydawniczych do bibliotek" priorytet 1 i 2 w kwocie 2 713 746 zł. W porównaniu do poprzedniego roku jedna biblioteka więcej uzyskała dodatkowe dofinansowanie. W ramach dotacji z obu priorytetów zakupiono 144 012 woluminów książek. Głównie były to książki z literatury pięknej dla dorosłych oraz literatura dla dzieci i młodzieży. Najmniej w ramach dotacji zakupiono książek z literatury popularnonaukowej.

Nieodłączną kwestią zarządzania zbiorami jest ubytkowanie księgozbiorów. W 2014 r. ubytki księgozbiorów bibliotek publicznych woj. śląskiego wyniosły 554 948 woluminów, czyli 3,36% stanu całego księgozbioru.

Wskaźnik zakupu zbiorów w skali całego województwa, powiatów ziemskich oraz grodzkich w 2013 r. oraz 2014 r. wynosi dla:

w 2013 roku			w 2014 roku		
całego województwa					
	11 wol. / 100 mieszk.			11 wol. / 100 mieszk.	
w tym:	5 wol. ze środków samorządowych		w tym:	4 wol. ze środków samorządowych	
powiatów ziemskich					
	11 wol. / 100 mieszk.			11 wol. / 100 mieszk.	
w tym:	6 wol. ze środków samorządowych		w tym:	6 wol. ze środków samorządowych	
powiatów grodzkich					
	9 wol. / 100 mieszk.			9 wol. / 100 mieszk.	
w tym:	4 wol. ze środków samorządowych		w tym:	3 wol. ze środków samorządowych	

Wskaźniki zakupu ogółem w 2014 roku dla całego województwa oraz powiatów ziemskich wyniosły 11 woluminów na 100 mieszkańców, tak jak w roku poprzednim. W powiatach grodzkich wskaźnik nie zmienił się i wyniósł 9 woluminów na 100 mieszkańców. Z kolei wskaźnik zakupu ze środków samorządowych w województwie śląskim zmalał w porównaniu z poprzednim rokiem o 1 wolumin. W bibliotekach powiatów ziemskich pozostał bez zmian w porównaniu z rokiem 2013 i wyniósł 6 woluminów na 100 mieszkańców. Podobnie, jak w województwie śląskim wskaźnik w powiatach grodzkich także zmalał z liczby 4 na 3 woluminy w przeliczeniu na 100 mieszkańców.

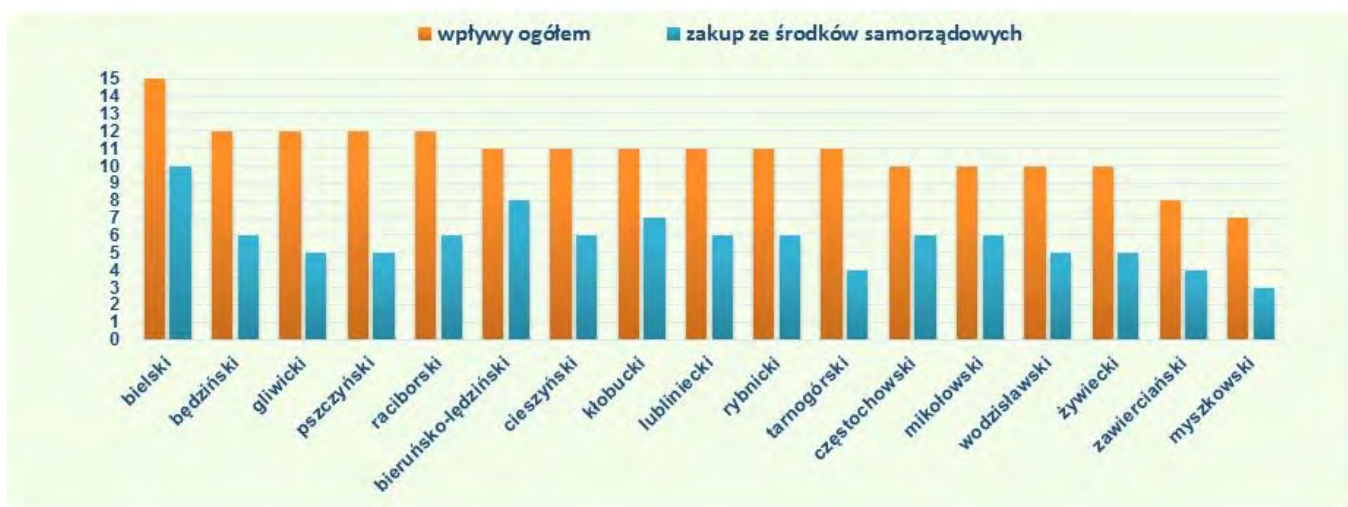
Zakup woluminów na 100 mieszkańców w poszczególnych powiatach ziemskich oraz grodzkich województwa śląskiego przedstawiają poniższe tabele oraz wykresy:

Powiaty ziemskie

Ogółem (różne źródła wpływów)			Powiat	(w tym ze środków samorządowych)		
2014	2013	Różnica +/-		2014	2013	Różnica +/-
15	14	+1	bielski	10	9	+1
12	12	bz.	będziński	6	7	-1
12	11	+1	gliwicki	5	6	-1
12	11	+1	pszczyński	5	6	-1
12	13	-1	raciborski	6	7	-1
11	13	-2	bieruńsko-lędzki	8	10	-2
11	17	-6	cieszyński	6	7	-1
11	12	-1	kłobucki	7	8	-1
11	10	+1	lubliniecki	6	6	bz.
11	10	+1	rybnicki	6	5	+1
11	10	+1	tarnogórski	4	4	bz.
10	11	-1	częstochowski	6	7	-1
10	11	-1	mikołowski	5	6	-1
10	10	bz.	wodzisławski	5	5	bz.
10	10	bz.	żywiecki	5	5	bz.

8	8	bz.	zawierciański	4	4	bz.
7	7	bz.	myszkowski	3	4	-1

Wskaźnik nabytków w powiatach ziemskich w 2014 r.
(w przeliczeniu na 100 mieszkańców)

Wskaźnik nabytków w powiatach ziemskich w 2013 r.
(w przeliczeniu na 100 mieszkańców)

Powiaty grodzkie

Ogółem (różne źródła wpływów)			Powiat	(w tym ze środków samorządowych)		
2014	2013	Różnica +/-		2014	2013	Różnica +/-
16	13	+3	Tychy	7	6	+1
15	15	bz.	Jastrzębie-Zdrój	10	10	bz.
15	13	+2	Jaworzno	7	5	+2
14	12	+2	Rybnik	8	8	bz.
12	9	+3	Dąbrowa Górnicza	6	4	+2
11	11	bz.	Bielsko-Biała	3	3	bz.
10	8	+2	Sosnowiec	4	5	-1
9	9	bz.	Mysłowice	1	3	-2
9	11	-2	Piekary Śląskie	2	3	-1
8	13	-5	Gliwice	2	8	-6
7	6	+1	Chorzów	3	3	bz.
7	7	bz.	Katowice	2	3	-1
7	7	bz.	Siemianowice Śląskie	1	2	-1

7	9	-2	Świętochłowice	2	1	+1
7	7	bz.	Zabrze	2	1	+1
7	6	+1	Żory	3	2	+1
6	6	bz.	Częstochowa	1	1	bz.
6	5	+1	Ruda Śląska	2	1	+1
4	6	-2	Bytom	1	3	-2

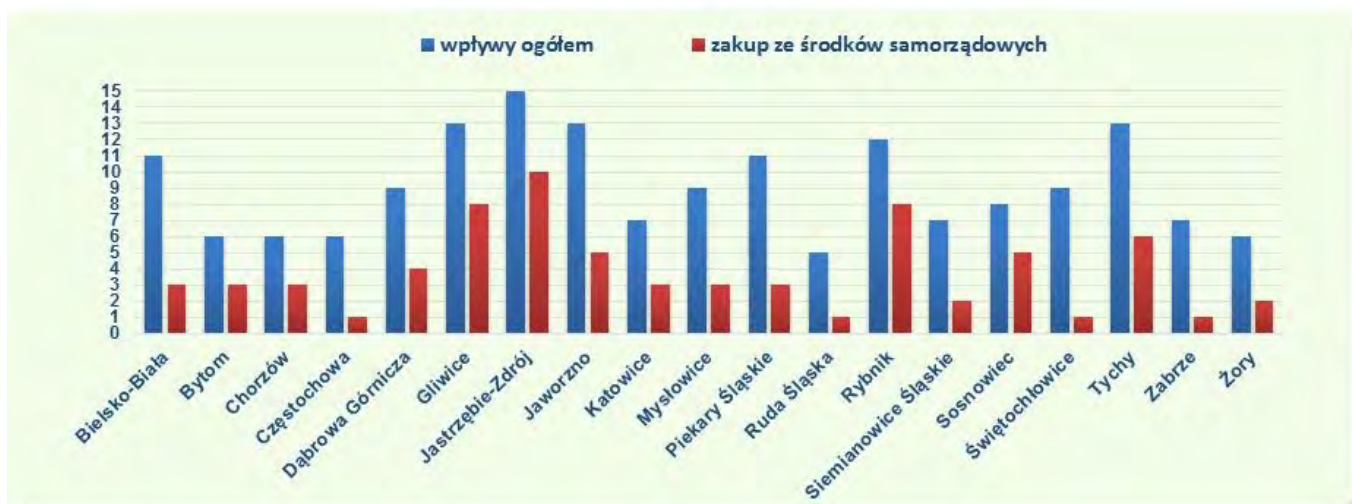
Wskaźnik nabytków w powiatach grodzkich w 2014 r.

(w przeliczeniu na 100 mieszkańców)

Wskaźnik nabytków w powiatach grodzkich w 2013 r.

(w przeliczeniu na 100 mieszkańców)

W sześciu bibliotekach powiatów ziemskich wskaźniki ogólnego zakupu zbiorów zmalały, w kolejnych sześciu zwiększyły się, a w pięciu pozostały bez zmian w porównaniu z rokiem ubiegłym. Z kolei wskaźnik zakupu ze środków samorządowych w dwóch bibliotekach powiatów ziemskich zwiększył się, w dziesięciu zmalał, a w pięciu pozostał bez zmian.

W ośmiu bibliotekach powiatów grodzkich odnotowano wzrost wskaźników ogólnego zakupu, w czterech bibliotekach ich spadek, a w siedmiu pozostał na tym samym poziomie, co w roku 2013. Natomiast w siedmiu bibliotekach powiatów grodzkich wskaźnik zakupu księgozbiorów ze środków samorządowych zmniejszył się, w kolejnych siedmiu uległ wzrostowi, a w pięciu pozostał bez zmian w porównaniu z rokiem poprzednim.

W 2014 roku średnia cena książki zakupionej do biblioteki ze środków samorządowych w województwie śląskim wyniosła 22 złote (podobnie jak w roku poprzednim). Sytuacja nie uległa zmianie także w bibliotekach powiatów ziemskich, zaś już w powiatach grodzkich cena zmalała o 1 zł w porównaniu z rokiem poprzednim wynosząc 21 złotych.

6.2. Polityka gromadzenia zbiorów (książkowych, nieksiążkowych; preferencje)

Biblioteki publiczne województwa śląskiego powiększają swoje księgozbiory drogą zakupu, darów oraz wymiany. Zakup dokonywany w ramach środków własnych oraz przekazanych przez władze samorządowe, obejmował także dofinansowanie z programów Biblioteki Narodowej "Zakup nowości wydawniczych do bibliotek" Priorytet 1 i "Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych zgodnie z potrzebami partnerskich bibliotek szkolnych" Priorytet 2 wprowadzony w roku 2014.

Priorytet 1 programu Biblioteki Narodowej pozwalał bibliotekom na zakup każdej publikacji, która ukazała się drukiem lub na innym nośniku (książki mówione, pisane alfabetem Braille'a, książki elektroniczne, wydawnictwa multimedialne, wydawnictwa nutowe i kartograficzne). Ważne, aby była ona dostępna na rynku księgarskim, niezależnie, czy było to pierwsze czy kolejne wydanie. Biblioteki musiały przestrzegać, aby ze środków dotacji nie kupować czasopism, programów i gier komputerowych, filmów i nagrań muzycznych, dokumentów ikonograficznych, kolekcji historycznych pozyskiwanych od osób prywatnych lub z innych instytucji, a także książek i innych dokumentów dostępnych na rynku antykwarycznym.

Priorytet 2 programu Biblioteki Narodowej "Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych zgodnie z potrzebami partnerskich bibliotek szkolnych" został uruchomiony w 2014 roku. Jako główne cele priorytetu ustalono wspieranie partnerstw bibliotek publicznych i bibliotek szkolnych poprzez zwiększenie dostępu do nowości wydawniczych uczniów szkół podstawowych i gimnazjów oraz kształtowanie postaw i nawyków czytelniczych. Biblioteki szkolne wraz z publicznymi wspólnie ustalały listę tytułów dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjów obejmującą lektury, literaturę piękną i popularnonaukową.

Interesującym sposobem pozyskiwania dodatkowych funduszy na powiększanie księgozbiorów było wnioskowanie bibliotek do właściwych Komisji ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GBP Marklowice, MGBP Blachownia, GBP Boronów, GBP Godów, MBP Kalety, GBP Kamienica Polska, GBP Konopiska, GBP Pilchowice, MGBP Pilica, GBP Przystajń, MBP Żywiec). W ten sposób biblioteki miejskie, miejsko-gminne oraz gminne wzbogaciły się o publikacje dotyczące uzależnień i literaturę beletrystyczną.

Środki na zwiększenie zbiorów pozyskiwano również od prywatnych firm, banków, fundacji (Fundacja Orange - MBP Jaworzno) oraz stowarzyszeń. Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym Larix przekazało bibliotekom nieodpłatnie do zbiorów kilkadziesiąt tytułów audiobooków (MBP Żywiec, MBP Tarnowskie Góry, MBP Jastrzębie-Zdrój, MBP Gliwice). Wydawnictwo Zys i S-ka w ramach udziału bibliotek w akcji "Wolność. Czujesz to?" przekazała bezpłatnie publikację prof. Leszka Balcerowicza. Z kolei akcja "Wielokulturowość - jestem na tak!" zainicjowana przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego pozwoliła na pozyskanie ciekawych pozycji z zakresu emigracji, tolerancji, wielokulturowości opublikowanych przez Wydawnictwo Widnokrąg.

Dużym wsparciem dla bibliotek była pomoc finansowa lokalnych komitetów pomocy bibliotece, prowadzonych przez osoby prywatne (MBP Żywiec), regionalne koła Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (Książnica Beskidzka) oraz lokalne wydawnictwa (MBP Jaworzno).

W zakresie polityki gromadzenia elektronicznych zbiorów istotne znaczenie miało powstanie Śląskiego Konsorcjum Ibuk, do którego przystąpiło w roku ubiegłym 21 bibliotek publicznych. Placówki zrzeszone w konsorcjum oferują swoim czytelnikom stały dostęp do platformy internetowej, gdzie znajduje się ponad 1800 publikacji z takich dziedzin, jak nauki ekonomiczne, humanistyczne, społeczne, informatyka, prawo, medycyna czy nauki matematyczno-przyrodnicze. Na platformie można również znaleźć literaturę faktu oraz literaturę piękną, książki przeznaczone dla dzieci i młodzieży, poradniki, słowniki i kompendia. Dostęp do e-booków zwiększa się z każdą kolejną biblioteką przystępującą do konsorcjum. Placówki, które włączyły się w 2014 r. do sieci i zauważyły wzrost to biblioteki w Będzinie, Cieszynie, Chorzowie, Gliwicach, Godowie, Jastrzębiu-Zdroju, Jaworznie, Katowicach, Łaziskach Górnych, Łazach, Piekarach Śląskich, Pyskowicach, Raciborzu, Rybniku, Tarnowskich Górach, Tychach, Wodzisławiu Śląskim, Zabrze, Zawierciu i Żorach.

Przystąpienie bibliotek do konsorcjum oferującego czytelnikom dostęp do książek elektronicznych wskazuje na coraz większe zainteresowanie innymi typami zbiorów niż tradycyjne książki. Postęp techniki, powszechność Internetu oraz urządzeń komputerowych (tablety, telefony komórkowe, smartfony) kieruje czytelników i bibliotekarzy do nowych form zbiorów i ich udostępniania. W rocznych sprawozdaniach bibliotecznych podane liczby wskazują na dwukrotny wzrost e-udostępnień w porównaniu z rokiem poprzednim. W 2014 r. biblioteki opłaciły dostęp do licencjonowanych zbiorów elektronicznych w liczbie 37 686 jedn., w tym 37 520 książek elektronicznych, 135 czasopism elektronicznych oraz 30 baz danych. W 2013 r. biblioteki oferowały czytelnikom znacznie mniejszy dostęp do licencjonowanych zbiorów elektronicznych, bo jedynie do 15 073 e-booków, 42 czasopism i 33 baz danych.

Na pozyskiwanie zbiorów duży wpływ ma polityka gromadzenia w konkretnej bibliotece oraz życzenia czytelników. Bibliotekarze w określonym czasie dokonują zakupu pożądaných pozycji u wybranych dostawców: księgarń internetowych i stacjonarnych (Azymut, Matras, Empik, Platon), lokalnych wydawnictw, hurtowni i przedstawicieli handlowych. Wpływ na ustalenie listy zakupu mają także bibliotekarze pracujący w filiach w danej sieci biblioteki. Specjalizacja placówek wymaga ukierunkowania na wybraną literaturę czy typ publikacji, co z kolei wiąże się ze specjalizacją personelu bibliotecznego.

Uzupełnianie zbiorów odbywa się również pod wpływem twórców lokalnych i zaproszonych gości na spotkania autorskie. Udział w targach książki stanowił także dla bibliotekarzy inspirujące doświadczenie i pozwalał na orientację w nowościach wydawniczych.

Analiza zakupu pozwala wyróżnić najczęstsze typy pozyskiwanych książek. Jest to literatura dla dorosłych, dzieci i młodzieży oraz popularnonaukowa. Biblioteki pamiętają również o uzupełnieniu księgozbioru regionalnego.

6.3. Prenumerata czasopism - potrzeby a realia; zakup czasopism elektronicznych (opłacalność, korzyści)

Biblioteki publiczne w woj. śląskim w 2014 roku prenumerowały ogółem 6 936 tytułów czasopism o wartości 1 116 213 złotych. W porównaniu do roku poprzedniego zamówiono o 128 tytułów czasopism więcej (6 808 tytułów w 2013 r.). Analiza formularzy K-03 wskazuje również liczbę tytułów czasopism bieżących w naszym województwie, których jest 14 193. Wartość ta ujmuje całościowo wpływy czasopism pochodzących z zakupu, darów oraz wymiany z innymi książnicami.

Liczba bibliotek, które nie prenumerowały jakichkolwiek tytułów czasopism wzrosła o dwie w porównaniu z rokiem 2013 i wyniosła 23. Były to następujące placówki z 10 powiatów ziemskich: MBP Wojkowice, GBP Bojszowy, GBP Istebna, GBP Dąbrowa Zielona, GBP Janów, GBP Kruszyna, GBP Mykanów, GBP Olsztyn, GBP Rędziny, GBP Miedźno, GBP Kobiór, MiGBP Kuźnia Raciborska, GBP Pietrowice Wielkie, MiGBP Czerwionka-Leszczyny, GBP Lyski, MiGBP Szczekociny, GBP Włodowice, GBP Koszarawa, GBP Łękawica, GBP Radziechowy-Wieprz, GBP Rajcza, GBP Ślemień, GBP Ujsoły. Rezygnacja z prenumeraty jest podyktowana coraz niższym budżetem przyznawanym bibliotekom. Niestety, czytelnicy zauważali brak bieżącej prasy i zgłaszali ten problem bibliotekarzom.

Prenumerowane czasopisma to przede wszystkim dzienniki, tygodniki, dwutygodniki, miesięczniki, kwartalniki, półroczniki oraz roczniki. Prasa skierowana była zarówno do czytelnika dorosłego, dzieci i młodzieży, jak i do wybranych grup zawodowych (czasopisma fachowe). Najczęściej czytelnicy (kobiety oraz seniorzy) sięgali po dzienniki oraz prasę kobiecą i społeczno-polityczną.

Oprócz prenumeraty biblioteki pozyskiwały czasopisma w ramach darów od czytelników i innych bibliotek. Czytelnicy przekazywali czasopisma społeczno-polityczne, kobiece oraz dzienniki. Prasę regionalną pozyskiwano od urzędów gmin, szkół oraz lokalnych stowarzyszeń.

Biblioteka Śląska, która jest wraz z Górnośląskim Towarzystwem Literackim w Katowicach współwydawcą miesięcznika "Śląsk", przekazywała go do bibliotek publicznych w województwie śląskim. W 2014 r. biblioteki otrzymały 7 092 egzemplarze "Śląska".

Czasopisma fachowe

Czasopisma fachowe z zakresu bibliotekoznawstwa i literaturoznawstwa najczęściej prenumerowane przez biblioteki to "Bibliotekarz", "Poradnik Bibliotekarza", "Przegląd Biblioteczny", "Zagadnienia Informacji Naukowej", "Biblioteka w Szkole", "Biblioterapeuta", "Nowe Książki", "Poradnik Instytucji Kultury", "Książki" i "Ryms". Spośród tych czasopism najczęściej prenumerowano "Poradnik Bibliotekarza" i "Bibliotekarza". Czasopismo "Biblioteka w Szkole" było również często zamawiane przez biblioteki i stanowiło pomoc merytoryczną w prowadzeniu zajęć z czytelnikami.

W poprzednim roku śląskie biblioteki publiczne udostępniły i wypożyczyły łącznie 1 884 143 czasopisma, w tym wypożyczenia na zewnątrz zamknęły się liczbą 518 869.

Przystąpienie do konsorcjum Ibuk Libra umożliwiło także czytelnikom lekturę naukowych czasopism elektronicznych nieregularnych. Wśród bibliotek oferujących dostęp do e-czasopism z zakresu prawa i ekonomii są placówki w Bielsku-Białej, Bytomiu, Czeladzi, Częstochowie, Gierałtowicach, Poraju, Tychach i Żorach. Wykupiony dostęp do baz danych również umożliwia lekturę artykułów drogą elektroniczną (MBP Tychy).

Prasa elektroniczna nie cieszyła się szczególną popularnością wśród czytelników ze względu na bariery technologiczne, na które czytelnik może natrafić podczas lektury. W obliczu jednak coraz większej obecności e-booków w zbiorach i dostępu zdalnego dla czytelników bibliotek uczestniczących w śląskim konsorcjum, zauważa się wzrost tytułów czasopism elektronicznych na rynku wydawniczym.

